

دانشگاه قم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی فقهی سقط جنین ناشی از بیماری های مغزی

استاد راهنما:

آقای دکتر سید یوسف علوی وثوقی

نگارنده:

خانم نرگس جلمبادانی

زمستان ۱۴۰۰

تاریخ: ۲۴ / ۱۲ / ۱۴۰۰

شماره: ۹۷۹ / ۳۴ / ۱۳۹۹

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه قم

« صورت جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد »

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر -عجل الله تعالی فرجه الشریف-

جلسه دفاعیه پایان نامه کارشناسی ارشد (نابایسته) خانم نرگس جلمبادانی رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی به شماره دانشجویی ۹۸۱۴۰۶۲۰۲۲ دوره روزانه بحت عنوان بررسی فقهی سقط جنین ناشی از بیماری های مغزی با حضور هیأت داوران در محل دانشگاه قم در تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۲۵ تشکیل گردید. در این جلسه، پایان نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت ✓ قرار نگرفت ✓ و نامبرده نمره با عدد ۱۸ با حروف ۲۰ یا درجه عالی خیلی خوب ✓ خوب متوسط مردود دریافت نمود.

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
سیدیوسف علوی و توفی	استاد راهنما	استادیار	
حمیده خانم عبداللهی علی بیک	استاد ناظر	استادیار	
علیرضا ابراهیمی	نماینده تحصیلات تکمیلی و ناظر شکلی	استادیار	

نشانی:

قم: جاده قدیم اصفهان،

دانشگاه قم

کد پستی: ۳۷۱۶۱۴۶۶۱۱

تلفن: ۳۲۸۵۳۳۱۱

دورنویس:

معاونت آموزشی ۳۲۸۵۵۶۸۲

معاونت اداری ۳۲۸۵۵۶۸۶

معاونت دانشجویی ۳۲۸۵۵۶۸۸

معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده

نام و امضاء

مدیر خدمات آموزشی

نام و امضاء

بند ۱۲ آیین نامه کارشناسی ارشد سال ۱۳۹۲ نمره پایان نامه در میانگین کل مسامحه نمیگردد و ارزشیابی آن به صورت کیفی و به شرح زیر انجام میشود.
• نمره ۱۴ (خوبتر از ۱۴)
• متوسط (۱۵/۹۹ - ۱۴)
• خوب (۱۶ - ۱۷/۹۹)
• خیلی خوب (۱۸ - ۱۸/۹۹)
• عالی (۲۰ - ۲۰)

۱۴۰۰/۱۰/۲۵

۱۲ / ۳۳

مدیریت تحصیلات تکمیلی
«تعهد نامه اصالت پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد»

اینجناب خانم نرگس جلمیادانی دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد (نابوسته) به شماره دانشجویی ۹۸۱۴۰۶۲۰۲۲ در رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی که در تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۲۵ از پایان نامه خود تحت عنوان بررسی فقهی سقط جنین ناشی از بیماری های مغزی با کسب نمره ۲۰ با درجه ... دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱) این پایان نامه/رساله حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجناب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.

۲) این پایان نامه/رساله قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳) چنانچه بعد از فراغت تحصیل قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه/رساله داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیریم و دانشگاه قم مجاز است با اینجناب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نرگس جلمیادانی

تاریخ و امضاء

۱۴۰۰/۱۰/۲۵

گواهی امضاء

صحت امضای دانشجو مورد تایید میباشد.

نماینده تحصیلات تکمیلی و ناظر شکلی

علیرضا ابراهیمی

تاریخ و امضاء ۱۴۰۰/۱۰/۲۵

این پایان نامه را در کمال افتخار و امتنان تقدیم می نمایم
به:

حضرت صاحب الزمان (عج)

بارگاه ملکوتی ثامن الحجج

ایران و مردمان مهرورز ایران

خانواده معزز شهدا و ایثارگران

پدر و مادرم که تاج افتخاری هستند بر سرم و نامشان
دلیلی است بر بودنم، چرا که این دو وجود پس از پروردگار
مایه هستی ام بوده اند و وجودشان برایم قوت قلب است.
والدینی که زیر سایه وجود پرمهرشان در راه کسب علم و
دانش تلاش نموده و به این مرتبه از علم رسیده ام.

حمد و سپاس

خدای را که توفیق کسب دانش و معرفت را به ما عطا فرمود تا به این مرحله از علم رسیده و از هیچ محبتی دریغ نکرد و در تمام مراحل زندگی مرا قوت قلب بود. در اینجا بر خود لازم می دانم از تمامی اساتید بزرگوار، به ویژه اساتید دوره ی کارشناسی ارشد که در طول سالیان گذشته مرا در تحصیل علم و معرفت و فضائل اخلاقی یاری نموده اند، تقدیر و تشکر نمایم. از استاد گرامی و بزرگوار جناب آقای دکتر سید یوسف علوی و ثوقی که راهنمایی اینجانب را در انجام تحقیق، پژوهش و نگارش این پایان نامه تقبل نموده اند نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.

همزمان با پیشرفت علم، مسائل جدیدی در زمینه فقه به وجود می آید. یکی از این مسائل، سقط جنین به علل پزشکی می باشد. فقهای امامیه حکم اولیه سقط جنین را حرمت میدانند و تنها در مواردی که بارداری سلامت و جان مادر را تهدید کند یا ناهنجاری های جنینی باعث حرج مادر شود، تا قبل از ولوج روح در جنین، سقط را مجاز میدانند. طبق نظر مشهور فقها سقط جنین بعد از ولوج روح، مطلقاً جایز نیست. البته برخی باتمسک به قواعد فقهی، فتوا به جایز بودن سقط جنین بعد از ولوج روح تنها در صورتی که جان مادر در خطر باشد، داده اند. در جنین دارای بیماری های مغزی، اگر این بیماری موجب حرج مادر شود، چه حرج فعلی چه حرج استقبالی متأخر به یقین تا قبل از ولوج روح، سقط آن جایز است که فقط حرج جسمی مادر را شامل می شود نه حرج آبرویی و اجتماعی. صرف وجود این بیماری ها جواز سقط نمی باشند و حرج باید یقینی باشد. حال آنکه تشخیص این بیماری های یقینی نیستند و صرفاً قرائن و احتمالاتی بر وجود آنها هست و با این احتمالات نمی شود به حرج یقینی رسید. علی ایحال بعد از ولوج روح این بیماری ها هر چند موجب حرج مادر شود، سقط جنین مطلقاً جایز نیست. هدف پژوهش، بررسی مبانی سقط قانونی جنین به ویژه جنین دارای بیماری های مغزی از نظر فقه امامیه می باشد که با توجه به اینکه تشخیص این بیماری ها دشوار است و اگر هم تشخیص داده شود، به دلیل اینکه هیچ چیز در علم پزشکی حتمی نیست، نمیتوان به راحتی جواز سقط صادر کرد. بررسی فقهی در این زمینه، به دلیل عدم پیشینه و همچنین پیچیدگی های موجود در این مسئله و ضرورت جامعه بر حفظ جان جنین، بر اهمیت آن افزوده و آن را توأم با نوآوری کرده است. روش تحقیق، توصیفی و تحلیلی می باشد و با ابزار کتابخانه ای و فیش برداری مطالب گردآوری شده است.

واژگان کلیدی: سقط جنین _ حکم فقهی _ سقط درمانی _ بیماری های مغزی _ ولوج روح

الف) بیان مسئله و ضرورت انجام تحقیق	۱
ب) پرسش ها و فرضیات تحقیق	۴
پ) پیشینه تحقیق	۵
ت) نوآوری تحقیق	۵
ث) روش شناسی تحقیق	۵
فصل اول	۶
کلیات و مفاهیم تحقیق	۶
۱-۱ بررسی مفهوم جنین	۸
۱-۱-۱ مفهوم جنین در لغت	۸
۱-۱-۲ مفهوم جنین از دیدگاه پزشکی	۹
۱-۱-۳ مفهوم جنین معیوب	۹
۱-۱-۴ مفهوم جنین در قرآن کریم	۱۰
۱-۱-۵ مفهوم جنین در فقه امامیه	۱۰
۱-۱-۶ مفهوم جنین در حقوق ایران	۱۱
۱-۱-۷ مراحل تکامل جنین در قرآن	۱۲
۲-۱ سقط جنین و انواع آن	۱۵
۱-۲-۱ مفهوم سقط جنین در لغت	۱۶
۲-۲-۱ مفهوم سقط جنین در اصطلاح پزشکی	۱۶
۳-۲-۱ مفهوم سقط جنین در اصطلاح فقهی	۱۷
۴-۲-۱ مفهوم سقط جنین در اصطلاح حقوقی	۱۷
۵-۲-۱ انواع سقط جنین	۱۸
۶-۲-۱ مراحل رشد جنین در رحم	۲۱
۷-۲-۱ تلقی فرد انسان از جنین	۲۱
۸-۲-۱ نظریات علمی در باب اطلاق انسان به جنین	۲۲
۹-۲-۱ نظریه پردازی ها درباره سقط جنین	۲۴

- ۲۴..... نظریه آزادی مطلق سقط جنین ۱-۹-۲-۱
- ۲۵..... نظریه ممنوعیت مطلق سقط جنین ۲-۹-۲-۱
- ۲۶..... نظریه سقط جنین مشروط ۳-۹-۲-۱
- ۲۶..... مبانی و ابعاد سقط جنین ۳-۱
- ۲۶..... ۱-۳-۱ حق حیات
- ۲۸..... ۲-۳-۱ مجازات تهدید گران حیات دیگران
- ۲۸..... ۳-۳-۱ - سقط درمانی از منظر فقه پزشکی
- ۲۹..... ۴-۳-۱ مفهوم و اثبات ولوج روح
- ۲۹..... ۵-۳-۱ اثبات ولوج از دیدگاه امامیه
- ۳۰..... ۶-۳-۱ ابعاد فقهی و حقوقی سقط جنین
- ۳۴..... ۷-۳-۱ تاریخچه ی مجوزهای سقط در ایران
- ۳۵..... ۸-۳-۱ ناهنجاری های مغزی جنین
- ۳۷..... ۹-۳-۱ میزان شایع بودن ناهنجاری های مغزی
- ۳۸..... ۱۰-۳-۱ علت ناهنجاری مغزی جنین
- ۳۸..... ۱۱-۳-۱ نشانه های ناهنجاری مغزی جنین و نحوه تشخیص و درمان آنها
- ۴۰..... ۱۲-۳-۱ نحوه پیشگیری از ناهنجاری مغزی جنین
- ۴۱..... ۱۳-۳-۱ علل ناقص شدن جنین
- ۴۲..... فصل دوم
- ۴۲..... بررسی فقهی سقط جنین و سقط جنین درمانی در مراحل مختلف جنینی
- ۴۶..... ۴-۱ حکم سقط جنین
- ۴۶..... ۱-۴-۱ سقط جنین قبل و بعد از نفخ روح در شرایط عادی
- ۴۶..... ۲-۴-۱ سقط جنین قبل از نفخ روح، در شرایط ویژه
- ۴۷..... ۱-۲-۴-۱ در خطر بودن سلامتی مادر یا جان او
- ۴۹..... ۲-۲-۴-۱ جنین ناقص الخلقه
- ۵۲..... ۳-۴-۱ سقط جنین پس از نفخ روح، در شرایط ویژه
- ۵۲..... ۱-۳-۴-۱ در خطر بودن جان مادر
- ۵۳..... ۲-۳-۴-۱ موارد جواز سقط درمانی

- ۳-۳-۴-۱ آیات دال بر حرمت قتل نفس ۵۵
- ۴-۳-۴-۱ آیات دال بر حرمت قتل اولاد ۵۶
- ۴-۴-۱ سقط جنین از منظر روایات و فقه تشیع، عقل و اجماع ۶۰
- ۵-۴-۱ اعتبار حرمت سقط جنین ۶۷
- ۵-۱ مبانی و آرای فقهی مورد استناد برای جواز سقط جنین ۶۸
- ۱-۵-۱ - قاعده لاضرر ۶۸
- ۱-۵-۱ اصل اضطرار ۶۸
- ۳-۵-۱ - اصل بنای عقلا ۶۹
- ۴-۵-۱ قاعده لا حرج ۶۹
- ۵-۵-۱ آراء فقهی تشیع، در سقط جنین مجاز، پس از ولوج روح ۷۰
- ۱-۵-۵-۱ حرمت مطلق سقط جنین، پس از ولوج روح ۷۰
- ۲-۵-۵-۱ جواز سقط جنین زنده، به اعتبار دفاع از جان مادر ۷۱
- ۳-۵-۵-۱ جواز سقط جنین زنده، به اعتبار تراحم دو حکم ۷۱
- ۴-۵-۵-۱ جواز سقط جنین، به اعتبار قاعده ی اضطرار ۷۱
- ۵-۵-۵-۱ جواز سقط جنین زنده، به اعتبار بنای عقلا ۷۲
- ۶-۵-۵-۱ جواز سقط جنین، برای تأمین سلامتی جسمی و روحی مادر ۷۲
- ۶-۱ مسئولیت یا عدم مسئولیت سقط کننده جنین ۷۳
- ۱-۶-۱ حکم جواز و بحث دیه ۷۳
- ۲-۶-۱ ادله اثبات مسئولیت ۷۵
- ۳-۶-۱ ادله سلب مسئولیت ۸۰
- ۴-۶-۱ مفهوم عسرو حرج در فقه و حقوق ۸۳
- ۵-۶-۱ کیفر سقط جنین ۹۳
- ۶-۶-۱ آیین نامه اجرایی ماده واحده سقط درمانی ۹۳
- ۷-۶-۱ حکم دیه در سقط جنین اضطراری ۹۶
- ۸-۶-۱ ابهامات قانون سقط جنین ۹۹
- ۹-۶-۱ جایگاه رضایت پدر در سقط جنین ۱۰۳
- ۱۰-۶-۱ تحلیل عسر و حرج مادر در سقط درمانی جنین ناقص الخلقه ۱۰۴

- فصل سوم ۱۰۶
- بررسی فقهی سقط جنین ناشی از بیماری های مغزی ۱۰۶
- ۷-۱ ناهنجاری های مغزی جنین ۱۰۷
- ۸-۱ حکم فقهی سقط جنین دارای ناهنجاری های ژنتیکی به ویژه بیماری های مغزی ۱۰۹
- ۱-۸-۱ سقط جنین دارای اختلال ژنتیکی قبل از ولوج روح ۱۱۰
- ۲-۸-۱ سقط جنین دارای اختلال ژنتیکی بعد از ولوج روح ۱۱۱
- ۱-۲-۸-۱ جنین دارای اختلال ژنتیکی، قابلیت حیات ندارد ۱۱۱
- ۲-۲-۸-۱ جنین دارای اختلال ژنتیکی همراه با خطر جانی برای مادر ۱۱۳
- ۳-۲-۸-۱ جنین دارای اختلال ژنتیکی و عدم خطر جانی برای مادر ۱۱۶
- ۹-۱ بیماری ها و ناهنجاری های مغزی که منجر به جواز سقط می شوند ۱۱۶
- فصل چهارم ۱۱۸
- بررسی و نقد استدلال های موافقان و مخالفان سقط جنین در سایر علوم ۱۱۸
- ۱۰-۱ استدلال های موافقان سقط جنین ۱۲۲
- ۱-۱۰-۱ استدلال «حق انتخاب» ۱۲۲
- ۲-۱۰-۱ استدلال «مالکیت زن بر بدن خود» ۱۲۳
- ۳-۱۰-۱ استدلال «نفی شخص بودگی جنین» ۱۲۴
- ۴-۱۰-۱ استدلال «پیامد غیرمستقیم» ۱۲۵
- ۵-۱۰-۱ استدلال «دفاع از خود» ۱۲۵
- ۶-۱۰-۱ استدلال «مهار جمعیت» ۱۲۶
- ۷-۱۰-۱ استدلال «حفظ محیط زیست» ۱۲۶
- ۸-۱۰-۱ استدلال «خطر سقط نایمن» ۱۲۶
- ۹-۱۰-۱ استدلال «نفی تبعیض» ۱۲۷
- ۱۰-۱۰-۱ استدلال «جلوگیری از رشد بزهکاری» ۱۲۷
- ۱۱-۱ استدلال های مخالفان سقط جنین ۱۲۸
- ۱-۱۱-۱ استدلال «ارزش ذاتی حیات» ۱۲۸
- ۲-۱۱-۱ استدلال «اتلاف سرمایه» ۱۲۹
- ۳-۱۱-۱ استدلال «بالقوگی» ۱۲۹

- ۱-۱۱-۴ استدلال «ذات نوعی» ۱۲۹
- ۱-۱۱-۵ استدلال «فعالیت مغزی» ۱۳۰
- ۱-۱۱-۶ استدلال «جان شیرین» ۱۳۰
- ۱-۱۱-۷ استدلال «پذیرش مسئولیت عمل» ۱۳۱
- ۱۲-۱ مبحث سوم: استدلال های موافقان سقط جنین گزینشی ۱۳۲
- ۱-۱۲-۱ استدلال «حق انتخاب» ۱۳۲
- ۱-۱۲-۲ استدلال «کاهش رنج بشر» ۱۳۳
- ۱-۱۲-۳ استدلال «اصالت کیفیت زندگی» ۱۳۳
- ۱-۱۲-۴ استدلال «تولدهای غلط» ۱۳۴
- ۱-۱۲-۵ استدلال «بار اضافه و سنگین» ۱۳۴
- ۱-۱۲-۶ استدلال «جایگزین پذیری» ۱۳۵
- ۱۳-۱ استدلال های مخالفان سقط جنین گزینشی ۱۳۵
- ۱-۱۳-۱ پیام حقارت ۱۳۵
- ۱-۱۳-۲ نقض خودمختاری جنین ۱۳۶
- ۱-۱۳-۳ خطاب به جنین، «تو» یا «آن»؟ ۱۳۷
- ۱-۱۳-۴ نفی خودمختاری والدین ۱۳۷
- ۱-۱۳-۵ انتخاب جبری ۱۳۸
- ۱-۱۳-۶ هزینه محوری ۱۳۹
- ۱-۱۳-۷ کشتار جنین های سالم ۱۴۰
- ۱-۱۳-۸ موهبت طبیعت ۱۴۱
- دستاورد نهایی پژوهش ۱۴۵
- فهرست منابع و مآخذ ۱۸۸

مقدمه

الف) بیان مسئله و ضرورت انجام تحقیق

سقط جنین هرگز مسئله ای ساده و تک بعدی نیست و نمی شود با پاسخ یک کلمه ای "آری" یا "نه" آن را حل کرد. اینجاست مسئله ای چند لایه و پر دامنه وجود دارد که زوایای گوناگون فلسفی، اخلاقی، فقهی، حقوقی، اجتماعی، تجاری، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، فمینیستی، پزشکی، فناوریانه، علوم شناختی، تاریخی و... مستقیماً در ماجرا دخیل است. گفته اند که علل و عوامل سقط جنین، از این چند مورد بیرون نیست: «حفظ جان مادر، حفظ سلامت جسمی مادر، حفظ سلامت روانی مادر، جنین ناشی از تجاوز به عنف یا زنا با محارم، ناهنجاری های جنینی، وضعیت نامناسب اقتصادی یا اجتماعی و خواست مادر» و می دانیم که وضعیت قانونی سقط جنین در ایران، چنین است که مجلس شورای اسلامی، ماده واحده ای را در سال ۱۳۸۴ تصویب کرد که بنا بر آن، سقط درمانی با تشخیص قطعی سه پزشک متخصص و تایید پزشکی قانونی قبل از ولوج روح تا چهار ماهگی و با رضایت زن، در دو مورد مجاز شناخته شده است:

۱. بیماری جنین که به علت عقب افتادگی یا ناقص الخلقه بودن موجب حرج مادر است.

۲. بیماری مادر که با تهدید سلامتی یا تهدید جانی او توأم باشد.

سایر عوامل سقط جنین به دلیل عدم پشتوانه ی فقهی به قانون راه پیدا نکردند. در خصوص ناهنجاری های جنین باید گفت که متفاوت هستند: الف_ جنین هایی که بعد تولد قابلیت حیات دارند مثلا جنین مشکل در شنوایی یا بینایی داشته یا فلج بوده که بعد تولد، قابلیت حیات دارد اما انسان سالم و کافی نیست. حتی گاهی دارای حیات نباتی است و درک و شعور ندارد و هزینه درمان و نگهداری آن، مشقات زیاد و طاقت فرسایی برای خانواده به ویژه مادر دارد. برای دولت نیز هزینه هایی خواهد داشت و موافقان سقط جنین می گویند که دلیلی وجود ندارد که مادر ملزم به ادامه بارداری شود و حامل یک موجود زاید و بی خاصیتی باشد که آلام و زجرهای روحی و روانی برای وی و خانواده تحمیل کند. پس باید با تجویز سقط جنین به عوارض فوق خاتمه داد.

ب_ جنین هایی که بعد از تولد، قابلیت حیات ندارند و بلافاصله یا پس از مدتی خواهند مرد که این موارد بیشتر مربوط به بیماری های مغزی جنین از قبیل آنانسفالی است یعنی جنین یا استخوان جمجمه ندارد یا به طور کامل تشکیل نشده است و مغز خیلی کوچک است یا فاقد مغز است و جنین تاموقعی که در رحم قرار دارد زنده است و بعد از تولد خواهد مرد. زمان تشخیص قطعی بیماری ضرورتی ندارد که مادر، حامل جنینی باشد که قطعاً خواهد مرد. و چه بسا، موجبات مشکلات روانی و عاطفی شدیدی را برای مادر فراهم می آورد. از جمله بیماری های دیگر، جنین دو سر هست که معمولاً ناهنجاری های دیگری از جمله قلبی و کلیوی و... را هم دارد و در این موارد بعد از تولد خواهد مرد. پس ضرورتی ندارد که مادر همچنان حامل جنین جنینی باشد. یا در بیماری مننگوانسفالوسل که مغز جنین خارج از جمجمه تشکیل شده و داخل کاسه سر قرار ندارد، نمی تواند زنده بماند. در این بیماری ماده مغزی از خلال شکاف جمجمه بیرون زده است. بیماری های مغزی دیگر نظیر آنسفالوسلی (بیرون زدگی مغز)، اسپینایفیدا (بیرون زدگی نخاع)، شیزنسفالی (شکاف های غیر طبیعی درون ماده مغزی)، اگزنسفالی (جمجمه ناکامل و بیرون زدگی مغز)، هولپروزنسفالی (پوشیده نشدن قسمت قدامی مغز)، کرانیو شیسیس (شکاف جمجمه)، صرع و تشنج شدید و سی پی (فلج مغزی) و... را می توان نام برد. البته لازم به ذکر است که وقوع مرگ بعد از تولد در اینگونه جنین ها که دارای بیماری های مغزی هستند، صرفاً یک احتمال است و در علم پزشکی قطعیتی برای این مطلب وجود ندارد و چه بسا این جنین ها به زندگی خود ادامه داده و در کنار این نقاط ضعف، نقاط قوت دیگری داشته باشند.

از دیدگاه فقهای امامیه، سقط جنین اصولاً حرام و ممنوع است و اگر در مواردی سقط جنین تجویز شود، بر اساس عناوین ثانوی از جمله قاعده عسر و حرج، ضرورت و اضطرار است. در صورتی که جنین، قطعاً ناقص الخلقه باشد مثلاً فاقد شنوایی یا فلج باشد، اکثریت فقهای معاصر امامیه، وجود این بیماری را اگرچه سخت و طاقت فرسا و هزینه بر باشد، مجوزی برای سقط جنین نمی دانند و آن را ابتلا و امتحان برای جنین و والدین محسوب می کنند. بنابراین همانطور که مجوزی برای به قتل رساندن انسان بیمار، معلول یا ناقص

الخلقه وجود ندارد، مجوزی هم برای جنین ناقص الخلقه وجود ندارد. زیرا عمومات حرمت قتل از جمله آیه ی ۱۵۱ سوره ی انعام این موارد را هم در بر میگیرد. اما برخی از فقها تا قبل از دمیده شدن روح، آن هم نه با استناد به دلسوزی و ترحم نسبت به جنین، بلکه به استناد حرج شدید بر مادر، سقط را تجویز می کنند.

در این پژوهش با رجوع به کتب فقهی و روایی به بررسی دیدگاه فقهای امامیه و ادله فقهی حرمت سقط جنین قبل از ولوج روح و بعد از ولوج روح در جنین، پرداخته می شود و عناوین ثانویه از جمله اضطرار و عسر و حرج که می تواند با شرایطی موجب حکم به جواز سقط شود و سایر مبانی فقهی مورد استناد برای جواز سقط جنین نیز مورد ارزیابی قرار می گیرد. ناهنجاری های جنینی از جمله بیماری های مغزی جنین با رعایت مواردی، موجب عسر و حرج مادر می شود و مجوز برای سقط جنین می شود که در این پژوهش به این مسئله نیز پرداخته می شود و وجه تمایز بیماری های مغزی جنین با سایر ناهنجاری های جنینی طبق تحقیقات به عمل آمده از سوی تیم پزشکی بیان می شود. چرا که در بیماری های مغزی جنین، معمولا جنین قابلیت حیات نداشته یا بعد از تولد بلافاصله یا بعد از مدت کوتاهی خواهد مرد. با تمام این تفاسیر، باز هم قطعیتی وجود ندارد که جنین دارای بیماری های مغزی بعد از تولد بمیرند. از آنجا که مسئله ی سقط جنین، مسئله ای تک بعدی نیست، به بررسی و نقد ادله ی موافقان سقط جنین و استدلال های آنان نیز می پردازیم که بررسی نظر مخالفان نظر مشهور فقهای امامیه، بر ارزش این پژوهش و ضرورت انجام آن می افزاید و در نهایت، با زبان فقهی، به این چالش ها و استدلال ها پاسخ می دهیم. در این پژوهش سعی می شود که به طور موشکافانه و دقیق بحث ادله ی حرمت سقط جنین و موارد مجاز آن به ویژه در بحث ناهنجاری ها و بیماری های مغزی جنین و استدلال های مختلف در این موضوع، مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. همچنین آثار، احکام و پیامدهای سقط جنین مانند مسئولیت مدنی سقط جنین و دیه ی جنین، مورد بررسی قرار میگیرد. در نهایت ماده واحده سقط درمانی و چالش های موجود در آن به صورت اجمالی بیان می شود. به دلیل اینکه در زمینه ی بررسی بیماری های مغزی جنین و معیار گزینش این بیماری ها برای جواز سقط که پزشکی قانونی تعیین کرده است و تطبیق آنها با قواعد فقهی، مطالعاتی به صورت گسترده صورت نگرفته است، ممکن است محدودیت های احتمالی در این پژوهش به وجود آید و البته همین مسئله، ضرورت انجام این پژوهش را می رساند.

سعی بر این است تا در این پژوهش، به این موارد بپردازیم تا به برخی از چالش ها و ابهامات، پاسخ داده شود.

ب) پرسش ها و فرضیات تحقیق

سوالات تحقیق

سوال اصلی:

سقط جنین ناشی از بیماری های مغزی، در فقه امامیه دارای چه احکام و دلایلی است؟

سوالات فرعی:

دیدگاه فقهاء در مورد سقط جنین، قبل و بعد از دمیدن روح چیست؟

آثار و پیامد های سقط جنین و مسئولیت مدنی و کیفری ناشی از آن چیست؟

فرضیه های تحقیق

۱. در فقه امامیه، حکم اولی سقط جنین حرمت است اما بر اساس احکام ثانوی مستفاد از دلائل نقلی، حکم جواز را می توان استفاده نمود.

۲. اصولاً فقهای امامیه دو صورت قبل و بعد از دمیدن روح را تفکیک می کنند و شرایط عادی و اضطراری را مبنای حکم متفاوت حرمت و جواز می دانند.

۳. در صورت جریان احکام ثانوی سقط جنین، اکثر فقیهان طرفدار ضمان و مسئولیت مدنی هستند و در صورت عدم جواز شرعی، مسئولیت کیفری نیز وجود دارد.

پ)پیشینه تحقیق

در مورد موضوع پیشنهادی، با مطالعاتی که تا کنون در نوشته های فقهی و حقوقی از قبیل کتب، مقالات و پایان نامه ها صورت گرفته، مطالب جامع که تمام یا بخشی از موضوع را پوشش دهد، یافت نشد. بیشتر منابع موجود در مورد سقط جنین، به صورت مقاله در نشریات چاپ شده، است و کتابی که به صورت اختصاصی به موضوع بررسی فقهی سقط درمانی ناشی از بیماری های مغزی جنین بپردازد، وجود ندارد.

لذا بررسی فقهی سقط جنین ناشی از بیماری های مغزی، پیشینه ای ندارد. با این حال کتب و مقالاتی وجود دارد که در باب سقط جنین تألیف شده اند و لا جرم، اشاره ی کوتاهی به بحث سقط درمانی داشته اند اما از منظر بیماری های مغزی جنین مورد بررسی قرار نگرفته است.

ت)نوآوری تحقیق

عدم ورود به بحث سقط درمانی با توجه به بیماری های مغزی جنین در رساله ها و مقالات و همچنین پیچیدگی های موجود در مسئله، ورود به این موضوع را توأم با نوآوری کرده است.

ث)روش شناسی تحقیق

در پژوهش حاضر نیز مانند اغلب علوم انسانی روش اندیشه ورزی و تحقیق با لحاظ نظری بودن موضوع، توصیفی و تحلیلی است و با استفاده از ابزار کتابخانه ای، مراحل تحقیق دنبال می شود. ابتدا بر اساس مطالعات اولیه ی اینجانب، پلان تحقیق تهیه شده و بر اساس آن، کتب و مقالات چاپ شده در نشریات و منابع اینترنتی مرتبط با موضوع، تهیه و شناسایی می شود. سپس با استفاده از فیش برداری، مطالب مورد نیاز و قابل استفاده در تحقیق، از بین منابع گرد آوری شده، استخراج می گردد و تجزیه و تحلیل می شود.

فصل اول

کلیات و مفاهیم تحقیق

با توجه به این که موضوع مورد بحث و بررسی حول محور جنین می باشد و جنین به مانند سایر موارد و اصطلاحات مفهوم و ماهیتی دارد، لاجرم در این فصل به مفهوم شناسی و بیان و کالبد شکافی مفهوم جنین پرداخته شده است. از آن جایی که هدف اصلی این نوشتار بررسی موارد جواز و تحریم مسئله سقط جنین به ویژه در جنین های دارای بیماری های مغزی می باشد و لیکن رسیدن به این منظور حاصل نمی گردد مگر این که ابتدا مفهوم خود جنین و ماهیت آن را تبیین نماییم تا با شناختی درست از جنین به بررسی ماهیت امر و مسئله مطروحه بپردازیم.

۱-۱ بررسی مفهوم جنین

۱-۱-۱ مفهوم جنین در لغت

هر چیز پوشیده، موجودی که هنوز در رحم مادر به رشد خود ادامه می دهد.^۱

آنچه در شکم مادرش پنهان است. اگر زنده خارج شود ولد(فرزند) است و اگر مرده خارج گردد سقط می باشد (جنین) مبدأ جنین ابتدای آبستنی و منتهای آن لحظه ماقبل ولادت است.^۲

هر چیز پوشیده، مستور، موجودی که پس از لقاح تخمک بوسیله اسپرماتوزوئید و پس از تقسیمات اولی سلول تخم حاصل می شود ولی هنوز دوران رشد خود را در داخل پوسته تخمک یا رحم مادر یا کیسه جنینی در گیاهان می گذراند.^۳

۱. معین، محمد، فرهنگ فارسی، ج ۲، ص ۳۵۴

۲. حسینی، سی.د. محمد، فرهنگ لغات و اصطلاحات فقهی، ص ۱۶۹

۳. معین، محمد، فرهنگ فارسی، ج ۱، ص ۱۲۴۷